

SEĆANJE NA MILANA JURKOVIĆA

Rana jesen je tada, pre desetok godina, bila suva i smeđa, sunce se poput vode razlivalo ulicama, umivalo nas. Milan Jurković je bio pedantno obučen, u tamnoplavo odelo, s mašnom, s brižljivo začesljanom kosom; njegov profil, tvrd, stegnut, oštro se ocrtavao u vazduhu. Koračali smo, on je govorio, voleo je tada, još uvek, da priča. Studiraćemo književnost. U njegovoj velikoj sobi, u Radničkoj ulici, jedar dah zrelog oktobra majao je zavesu na prozoru. Njeno prozirno krilo doticalo nam je obraze meko i belo: piscaćemo, možda priče, možda pesme, svakako ćemo pisati nešto, bilo šta, ali sve od reči čistih i zračnih, bez bola. Ni slutili nismo da ćemo morati da pišemo o sebi, i to ne zarad literature, nego spasavajući se. I da će nam reći biti tavnne i prozule, mucave zbog stida ispovedanja, — nismo znali. A da smo, ma i za tren, bar delićem sumnje i nespokoja to tada nazreli, hitro bismo se, verujem, iskrali iz sobe i razgovora i krenuli preko mosta, ka livadama i dunavskim trsticima, čutke.

Ubrzo se on izgubio sa predavanja, za uvek. A, nakon duga vremena, pojavljuje se iznenada u Redakciji Indeksa, donosi priču, Sedimo nad prvim fragmentom o Fedoru. Reći su hladne i suve, rečenice duge, preduge, a bez unutrašnjeg zamaha: sustaju, lom se, osipaju, nikako da stignu do svoga kraja, izbavljenja; liče na putnika koji malaksava već od same pomisli da mora puto-vati dugo i bez izvesnosti. Počinjem, onda, da »retuširam« rukopis, a vidim — njega to ne interesuje. Treba li, možda, negde više ubedljivosti u iskazu, ima li tačnije reči, treba li ovdje zarez, tamo odsećniji zvuk, — sve to njega ne zanima. Sedi čutke, nekako uvučen u ramena, stisnut, zgrčen, i uporno gleda, mimo svog rukopisa, ni u šta.

Shvatam, ledno otrežnjen, uplašen, da tih nekoliko listova proze neće i ne mogu da budu nekakva beletristika, jer jesu, odsudno, ispovest. Htedoh da zaustim: strašno je to što nisi izmišljao. Ali, pogledam ga, odsutnog, pa prilazim, bez reči, prozoru i zurim u krošnje u Vase Stajića ulici: jedino je dobro, jedino je bezbolno biti pisac priča koje nisi živeo.

Okrećem se, posle, k njemu, još uvek s nadom: možda mi se sve to samo pričini-lo, možda će, ipak, sasvim iznenada, a sa iskrenom znatiželjom zapitati da li je neko od zajedničkih nam poznanika negde nešto objavio, jesu li književne večeri zanimljive, ima li dobrih novih knjiga za guste sate čitanja, od kojih će nam, u noći i nesanicu, svitati. Ali, on ustaje, mrmlija pozdrav, odlazi. Ne pita čak ni kada će izići broj u kojem će biti njegova priča.

I nigde ga, potom, nema: ni u redakciji, ni u bioskopima, ni u pozorištu, ni u Dunavskom parku u večeri šumne i rumene od zuja leta i devojačkih glasova.

Prođu meseci i meseci, pa tek onda iskrse s novim fragmentom o Fedoru. A Fedor mu još samotniji. Smrknut, gluv, oguglao, besciljno korača nekakvim pustim ulicama, a sat je pozan, noćni. I nijednu rečenicu, makar izmišljenu, da mu Fedor, tako, u priči, kaže nekom čoveku, makar i izmišljenom.

Onda, opet, prođu meseci, godina, pa iznenada Jurković navratu u Polja, s rukopisom. I, ponovo, vidi se: priča nije važna. Sedi malo, pričamo, izgovaramo neke šuplje reči, a i one nam se ne dodiruju, ne prožimaju međusobno u vazduhu. On ili više ne zna ili misli da je uzalud da priča. A ja nikako ga smognem i za njega i za sebe hrabrosti da bih ga upitao: kako si, kako živiš? On polazi, tek na vratima se osvrće i, uzgred, više umesto pozdrava, a ne stoga što mu je do svoga rukopisa stalo, dodaje: ti tu ispravi gde šta treba.

Ponekad poneki glas o njemu: u Šidu je, izgleda da piše nešto obimnije. A, potom, uskršava iz jedne jutarnje ledne januarske vejavice, bez ikakva rukopisa, u sakou, drhtavih ramena, s rukama zimogrozno zarivenim u džepove. Ne, neće da seda, ni kafa mu se ne pije, uopšte neće da se zadržava; došao je tek da mu učinim malu uslugu. Ona je ništavna, a njemu nelagodno. Objasnjavam mu da je to sitnica i da nema razloga njegovoj nelagodnosti, a njemu, vidim, još nelagodnije. Glava mu pognuta, lice tavno, glas napuknut.

Pojavljuje se tek uleto. Iscrpljen, ali s izvesnom bođinom u glasu. Gleda kroz prozor, preko grada, u visoko nebo nad Klisom. Kaže da je počeo da radi na jednom dužem tekstu o Savi Sumanoviću. Hteo bi, kad dovrši, da mi ga pošalje, da ga, eto tako, pogledam... Mislim: bilo bi divno kad bi mi u iz pera potekle neke pune, guste reči, toliko jake da se on može, bezbedno, spsavajući se, osloniti na njih.

Ne šalje rukopis, ne javlja se.

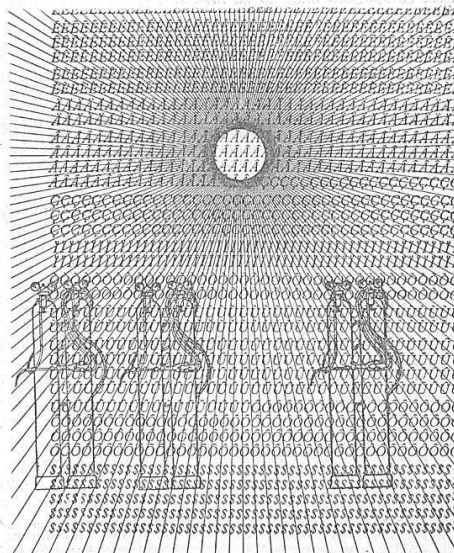
Stiže, najzad, jedno pismo. Ne pominje tekst o Sumanoviću, nego neki drugi, koji će poslati, uskoro. A, uskoro, ne čitam najavljeni tekst, nego, u novinama, vest o njegovoj smrti.

Nakon njega, njegova knjiga. Na koricama je svetac koga pominju nekoliko mu rukopisa, a svečeva kosa, mimo običaja, čudnom zabunom, plava, kao pripovedačeva. I iz Šida izranja jedna sveska velikog formata, na kocke, crvenkastih korica, s naslovom ispisanom na engleskom: Vreme u bolnici. Vreme Priče o Gavrilu, novog fragmenta o Fedoru, Smrti gospođe Nešković, Jutarnjeg monologa, doba Eseja o susretu (priče o Emiliji), Eseja o zmiji i onog o Marselu Prustu... Jedino Jutarnji monolog, hvatan sa usana bolesnog dečaka, zabeležen je pisanim slovima, u groznici brzine i drhtave ruke. A sve ostalo »štampanim«, velikim, udesno ukošenim, čvrsto, grčevito ujednačenim. I uvek pisanim na desnoj stranici. Levu je ostavljao praznu, da bi, došavši do kraja, okrenuo svesku naopačke, i ispisao, od kraja ka početku, i najveći deo onih praznih, sada desnih stranica. A kažu: na izmaku snaga, pred smrti, noćima, kroz kiše, lunjao je šidskim sokacima s tom desnom rukom izdignutom u visinu lakta i malo isturenom napred, kao da je njome mrak opipavao i od nečega se branio. Na tu desnu ruku koja je umela da piše, na taj rukopis pisan na desnim stranicama i udesno ukošen, on se upirao kao na jedini, koliko-toliko čvrsto oslonac svoga života. Da je verovao više u svoje rukopise, u razlog da valja pisati ne samo zarad sebe, nego i za druge, možda bi i taj oslonac bio snažniji, možda bi ga održao.

U nekoliko pričama, naizgled bez krupnog povoda, Jurkovićeve rečenice tako čezljivo iščekuju, izgledaju, prizivaju sneg. Vapiju da on »grune«, da se »oburva«. Da je sneg češće padao, makar samo u njegovim pričama, — da li bi prekrilo oštre ivice sveta koje ranjavaju vid, da li bi mu ispod njega bilo toplo i bezbolno, kao ispod majčina dlana?

Evo sad, dok ovo pišem, u noći, najzad sneg pada, ali dockan, sasvim dockan.

CRNO VOĆE

zoltan mađar

PUTNIK

Drumovima kuda minuše vojske
Kroz mlade vetrove prođe
Samac putnik i zvezda slična njegovoj
tami,

On skriva tajni romor nad gorama
On nosi vesti i nekome peva:
Otvoriće se njemu one jedine dveri...
Al Ona što posta vatra i smisao
Dobro skrivaše zlato,
Onaj što nesta sa zadnjim snegovima
Poučio nas, lepšoj od svoje, istini.

KRAJ LETA

Od svega
Što jasnost svoju oponaša
Osta muzika noći u cvet zaključana,
Prah naše žizni
Putevima rasut, vid naš
S one strane zveri.
Godine strpljivošću sabirane
U sferi oblik nara, u crno voće,
Naša pesma u vertikalnu sigurnost:
Ko da se visinom pad ublažuje.
Ostaše samo stope po žalima
Jedini svedoci tuđe smrti
I rođenja.